

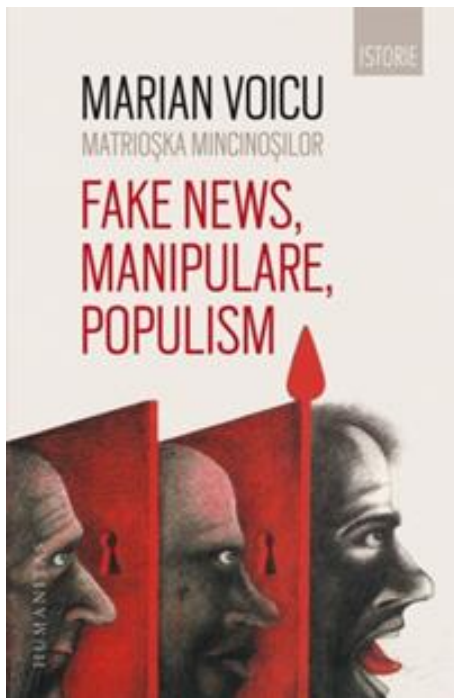
DESPRE FAKE NEWS, MAI MULT DECÂT ORICÂND...

MĂLINA DUȚĂ

Volumul *Matrioșka mincinoșilor. Fake news, manipulare, populism* (2018), scris de jurnalistul Marian Voicu, reprezintă un „ghid” care să ne ajute să navigăm terminologia asociată fenomenului social fake news. Prezentând câteva concepte cheie și dând exemple ample și bine documentate, autorul reușește să aducă în conștiința publicului faptul că informațiile manipuloare din mass media reprezintă o problemă majoră a societății contemporane.

Deși cartea *Matrioșka mincinoșilor. Fake news, manipulare, populism*, scrisă de jurnalistul Marian Voicu, a fost publicată în 2018¹, volumul ar fi putut fi tipărit chiar ieri, într-atât este de actual. După doi ani de pandemie, timp în care știrile distorsionate, dacă nu false de-A dreptul, despre evoluția virusului SARS-CoV2 și vaccinurile împotriva Covid-19 ne-au împânzit cu asiduitate monitoarele și ecranele, iată-ne acum confrunțați cu un adevărat război mediatic referitor la războiul (cât se poate de real și dramatic) din Ucraina.

Astfel, un „ghid” care să ne ajute să navigăm atât printre terminologia asociată fenomenului social fake news, cât și printre cauzele și înțelesurile mai

¹ Marian Voicu, *Matrioșka mincinoșilor. Fake news, manipulare, populism*, Humanitas, București, 2018.

complexe ale acestuia, este cât se poate de binevenit. Autorul Marian Voicu a elaborat o lucrare amplă (468 de pagini), însumând 16 capitole structurate în trei părți.

Un lucru de apreciat este faptul că volumul începe cu un Index de termeni, foarte util pentru a avea la îndemână cuvintele cheie ale lucrării, explicate în contextul dat.

In introducere este stabilit contextul, autorul afirmând că epoca fake news, sau epoca știrilor false, așa cum le înțelegem în prezent, a debutat în Europa în 2016, o dată cu campania pentru Brexit. De asemenea, autorul introduce câțiva termeni suplimentari, cum ar fi cei de postdemocrație și metalimbaj. Din păcate, Marian Voicu nu se limitează la domeniile jurnalismului și sociologiei jurnalismului, pe care le stăpânește foarte bine, ci încearcă să își extindă afirmațiile în sfera altor științe umaniste prin fraze de tipul: „Odinioară, liantul social în configurarea comunităților și societăților omenești îl constituiau miturile. În absența lor, apar antimiturile, în locul narațiunilor – antinarațiunile, în locul adevărilor – adevărurile alternative. În acest loc gol au apărut Putin și Trump, Farage și Le Pen, Orbán și Erdogan.” (pagina 18). Cititorii avizați vor remarca, în această frază catchy și hiperbolizantă,

utilizarea superficială și neancorată în studii științifice a conceptelor de mit sau narațiune.

Prima parte a volumului, denumită „Războiul rece al dezinformării”, reprezintă o incursiune în istoria recentă și o amplă punere în context a subiectului. Astfel, sunt analizate câteva momente cheie, cum ar fi dezinformările din timpul Revoluției din 1989, sau, mai târziu, din timpul ocupării Crimeei de către Rusia în 2014. De asemenea, se menționează că unul din criteriile prin care pot fi identificate dezinformarea și fake news-ul este vocabularul, și anume utilizarea termenilor din sfera conspiraționistă.

Partea a 2-a, „Labirintul minciunilor”, subliniază faptul că există multiple metode de a răspândi fake news. Una dintre ele este reprezentată de distorsiunea și amplificarea unor situații reale: se pornește de la un fapt obiectiv, însă contextul din jurul acestuia este manipulat astfel încât să le folosească promotorilor de știri false. De asemenea, sunt folosiți țapii ispășitori pentru a propaga dezinformarea: „de vină” sunt imigranții, minoritățile etnice, sau orice alt grup diferit de majoritate. O altă tehnică este cea a tabloidizării vieții politice și sociale, facilitată de apariția presei online. John Danzig, fost jurnalist BBC, subliniază că una dintre cele mai de succes forme

de a promova fake news-ul, mai ales în spațiul virtual, este apelul la prejudecățile cititorilor/consumatorilor de informație: „Știrile false care promovează xenofobia sunt foarte profitabile”.²

Ultima parte, „Cine controlează adevărul”, aduce informații interesante despre fermele de troli și de boți, comentatorii plătiți, rețelele de radicalizare socială și ghetourile digitale unde se vehiculează diverse teorii ale conspirației. De asemenea, autorul atrage atenția privitor la pericolul asupra cogniției și capacității de a lua decizii exercitat de știrile false și vehicularea teoriilor conspiraționiste: „Poluarea informațională produce tulburări informaționale”, arată Claire Wardle. Termenul de „poluare informațională” a fost folosit pentru prima dată de danezul Jakob Nielsen în 2003 pentru a descrie informația irelevantă, redundantă [...]. Studiile științifice demonstrează că expunerea la fake news, dezinformare sau teorii ale conspirației duce la alterarea percepției, iar deciziile luate devin o consecință a acestui fapt.”³.

Volumul este unul de popularizare a unor informații generale cu privire la fenomenul fake news și tot ce înseamnă acesta. Prezentând câteva

concepte cheie și dând exemple ample și bine documentate, autorul reușește să aducă în conștiința publicului faptul că informațiile manipulative din mass media reprezintă o problemă majoră a societății contemporane. Astfel, verificarea surselor devine pentru orice persoană, nu doar pentru specialiști, un gest de igienă a informației.

Claudia Bucsay: Fericire 3 (fotografie)

² P. 246.

³ P. 390.